

we ook wat meer kracht kunnen ontwikkelen.

In ieder geval mag deze arbeid van onze Roomsche landgenooten gezien worden. 'k Wou, dat wij er ook eens toe konden komen.

Gr.

G. MEIMA.

LITERATUUR EN KUNST.

Het „psycho-pathologisch element“ in de moderne roman-literatuur.

II.

In het vorige artikel spraken we, na een algemeene inleiding over het begrip psycho-pathologisch, over de invloeden, die zich in de moderne romans doen gelden en een sterk psycho-pathologisch element daarin brengen.

Thans komen we tot een beschouwen van de gegevens, waaruit de nieuwe romans zijn opgebouwd, gegevens in vele gevallen, die of zelf abnormaliteiten zijn of in hun bewerking tot ziekelijke toestanden leiden. Uiteraard zullen we op dit punt uitvoeriger moeten zijn, dan ten aanzien van de eerst-besproken zaak, omdat het daar ging om een alleen-maar-aanwijzen, terwijl we thans telkens met den inhoud van verschillende romans in aanraking komen, en bredere omschrijving soms noodig zal zijn.

Niet in details echter zullen we spreken over de veelvuldige gegevens, die liggen op sexueel gebied. We signaleeren ze het eerst, omdat ze veelszins de meest abnormale zijn, maar in nadere behandeling treden we niet. Slechts merken we op, dat bij sommige auteurs een bepaalde neiging valt te constateeren, allerlei sexuele afwijkingen en uitwassen tot onderwerp van bespreking te maken en — goed te praten. Onomwonden worden daarbij de dingen bij den naam genoemd, opdat de lezer niet denken zal, dat hij met een minderwaardig sensatie-romannetje te doen heeft, maar zal verstaan, dat hij hier staat voor een uiting van realistische kunst. En door deze vlag heet dan de lading gedekt, want realisme moet de werkelijkheid doen zien en de kunst behoeft immers niet op grond van allerlei conventie-begrippen en fatsoens-overwegingen die werkelijkheid te verdoezelen! We komen op deze beschouwing nog nader terug, als we kritisch ons onderwerp gaan bezien, we wijzen nu alleen maar op het feit zelf. Dat het een ziekte-verschijnsel is meen ik te kunnen verdedigen, niet slechts op den grond, dat de beschreven toestanden en opvattingen dikwijls zelf abnormaal zijn, symptomen van degeneratie, maar vooral ook met het oog op de omstandigheid, dat dergelijke uitwassen worden gerechtvaardigd, als uitingen van persoonlijk levensinzicht of gevolgen van een door de omstandigheden ontstane karakterontwikkeling. Met name dit laatste, dat een wegcijferen beteekent van zelfverantwoordelijkheid, en van schuldigen slachtoffers maakt, slachtoffers van opvoeding of erfelijke belasting, doet deze ziekte-openbaring bovendien zeer gevaarlijk zijn. En dan wordt dat gevaar nog vergroot door sympathiebetuigingen van sommige toonaangevende literaire periodieken. Zoo lezen we over een der meest-geïnfecteerde romans (een vertaling uit de buitenlandse literatuur) deze uitspraak: „...het is de psychologische ontleding, die vaak tot ongekende diepten gaat, welke aan dit wonderlijke boek een ongekende waarde geeft. Niet alleen de suggestieve stijl, maar ook de meervoerende beschrijvingen maken dit boek tot een waarachtige schoonheid. Van al de boeken welke“ (volgt de naam van den auteur) „schreef, is dit wel het meest menselijke en schoone en dus het belangrijkste“. Dank zij dergelijke voorlichting, gaan allerlei auteurs zich wijden aan het produceeren van dergelijke „schoonheid“, hetgeen de uitbreiding van de ziekte niet weinig verhoogt.

Naast de gegevens op sexueel gebied en direct er mee in verband, staan allerlei moreele afwijkingen als motieven voor romans. En dan is wel een der meest behandelde en meest verzielde elementen de opvatting van het huwelijk. Dat de heiligheid van het huwelijk voor den doorsneemodernen roman niet een beginsel is, wisten we al lang, maar het pathologische in de uitbeelding der verhoudingen, zooals die in de nieuwere romans schering en inslag is ligt ook niet in de opvatting als zodanig, maar in de uitwerking daarvan. Daarop willen we in de eerste plaats in dit artikel wijzen.

Zeer veelvuldig n.l. is in de nieuwere boeken het gegeven, dat door een onzer literaire periodieken (De Hollandsche Revue) schamper „het eeuwige trio“ wordt genoemd. Dat „trio“ wordt dan gevormd door twee echtgenooten, die langs elkaar heen leven, en een derde, die een van beiden de oogen doet opengaan voor de leegheid van het huwelijksleven, zooals het is, en den rijkdom daarvan, zooals die zou kunnen zijn. Veelal is de een (in den regel de vrouw) een „artistiek“ aangelegde ziel, die houdt van literatuur, muziek, studeeren, „diepzinnige“ gesprekken en de ander, (vaak de man) een nuchter-zakelijk mensch, die alleen leeft voor cijfers en omzet, die druk is overdag en 's avonds genoeg heeft aan z'n krant, z'n pantoffels en z'n sigaar. Dezulken leven

dan ieder hun eigen leven, dat van de(n) ander verdragend, omdat zoo langzamerhand een soort van tusschenfeer is ontstaan, die samen zijn mogelijk maakt, maar eigenlijk teleurgesteld en daardoor verkoeld. Dan komt de derde op een gegeven oogenblik op het toneel, dikwijls een oud vriend, die op bezoek is genoodigd. Hij ontloopt zich dadelijk als geheel anders, een „denker“, een, die smaak heeft en over die smaak vrijmoediglijk praten kan — en er ontstaat een stille bewondering voor hem van de zijde der miskende vrouw. Dan begint de roman. Er zijn vele mogelijkheden voor een verder verloop en dus vele variëteiten in de uitwerking, waarbij gelukkige omstandigheden altijd zeer gewenschte behulpzels zijn, maar de richting blijft toch altijd ongeveer dezelfde. De vrouw komt tot de conclusie, dat de vriend de juiste echtgenoot voor haar zou zijn geweest, en deze, die er verlichte theorieën op na houdt over huwelijksdwang en huwelijksvrijheid, deelt in die opinie. Soms is dan de afloop een echtscheiding (maar daar is de charme al lang af, omdat reeds zoovele auteurs die oplossing gevonden hebben), soms ook een terugkeer van de vrouw tot den tijdelijk verlaten toestand, omdat allerlei overwegingen, die dikwijls op zichzelf een roman inhouden, haar heur plicht doen verstaan. Natuurlijk is ze dan een soort van martelares van dien plicht, want het leven van leegte gaat herbeginnen, te pijnlijker, omdat „het ware geluk“ dichtbij haar is geweest. En de lezer wordt (stilzwijgend) uitgenoodigd, haar zeer heldhaftig en sympathiek te vinden.

Tot z'n meest algemeenen vorm teruggebracht hebben we hier een inhoudsoverzicht van vele nieuwere romans tegelijk. Met verandering in de details is dit het gebeuren in „De Droom“ van Henri Borel, „De Oude Schuld“ van Ada Gerlo (dat kort geleden in herdruk verscheen), „Voorbijgangers“ van Top Naeff, „Oom Jerry“ van Felix Hageman, „De schoone eenheidsdroom“ van Willem Zimmermann, „De Goden beschikken“ van L. van Lange, „Het ideaal“ van Jeanne Reyneke van Stuwe, alle romans, die in den loop van 1925 zijn uitgekomen. En dan laat ik buiten beschouwing de breede collectie vertalingen, meest uit het Engelsch, die hier ook genoemd zouden kunnen worden.

Dit nu is, naar mijn gevoelen, een openbaring van ziekelijkheid, en dan bepaaldelijk van psycho-pathologischen aard. Want heel het proces is psychisch en het gebeuren is van die psychische gesteldheid afhankelijk en daaraan ondergeschikt. En dan schuilt het pathologische hierin, dat enerzijds de verhoudingen zoo zijn gecomposeerd, dat de vrouw, die haar eigen weg gaat, haar te lang miskend recht zoekt en dus niet schuldig, maar sympathiek is, en aan den anderen kant door den vriend denkbelden worden verkondigd, die zulk een doen volkomen rechtvaardigen. Daarbij is dan de karakterteekening veelal zoo (b.v. in het verdienstelijk geschreven boek van Zimmermann en in „de Oude Schuld“), dat voor minderwaardige gevoelens geen plaats blijft en alle gedachte aan sensualiteit als drijfveer is buitengesloten. De verouderde en onrechtmatige huwelijksmoraal is de eenige oorzaak van al het „leed“, dat door vrijheid amstonds in blijheid veranderen zou.

„Maar“, zegt de criticus in de „Hollandsche Revue“, „voorshands zitten we nog met dien verouderden burgerlijken stand opgescheept en zolang we dien nog hebben, blijft het trio zijn plaats onder de zon oepschen, zijn wel erg eentonig liedje zingen en blijven wij wel genoodzaakt er ook telkens opnieuw weer naar te luisteren, al gebeurt het reeds sedert jaren nooit meer, dat een oorspronkelijke geestige variant ons de afgezaagheid van het thema doet vergeten en de vervelingsrimpel op ons voorhoofd glad strijkt“. Ik citeer deze woorden, omdat door den toon van spot heen toch duidelijk hetzelfde gevoelen spreekt, dat we hier staan voor een verschijnsel van degeneratie, van psycho-pathologie dus.

Nu zou men kunnen zeggen, dat de romans in dezen spiegel zijn van de werkelijkheid en dus het odium gelegd moet worden op de realiteit en niet op de literaire weergave daarvan. Maar, afgedacht dan nog van de vraag of de werkelijkheid inderdaad zoo is, als we op grond van zulk een afspiegeling zouden moeten gelooven, blijft de wijze, waarop de romans dit gegeven bewerken zoo, dat we alle reden hebben om van ziekelijkheid in de literatuur te spreken. Men behoeft slechts een van de genoemde boeken te lezen en zich te verplaatsen in de mentaliteit als van een „De Goden beschikken“, om daarvan overtuigd te zijn.

En dan maakt de overdrijving van de zielkundige ontleding deze ziekelijkheid nog groter. In verschillende romans is deze merkwaardige tachtigers-verdiende verworden tot een vezelpluizerij zonder einde, een altijd maar subtieler ontleden, een mediteeren over iedere kleinigheid als ware ze een levensquaestie, zoo dat ge bij het lezen u soms als aan den voet van een grooten boom geplaatst gevoelt, met de opdracht, de nerven van zijn bladeren te tellen. De menschen denken hardop en die kaleidoscoop van gedachten, die een menschenbrein doorflitsen, wordt bekeken en rondgedraaid en nog weer eens bespiegeld, dat ge er mee wordt. En dat alles dient dan, om een

moraal te bepleiten, die, op een zachtst gezegd, averechtsch is.

Bij alles, wat we zeiden, hadden we boeken op 't oog, die niet in excessen vervallen, en niet met allerhande buitensporigheden of heftige ontwikkelingen werken. Gaan we ook die in onze beschouwing betrekken, romans b.v. als de beide laatste van S. la Capelle Roobol of het nieuwste boek van Pamela, de vele vertaalde romans van Oppenheim, Delle e.d. dan wordt het ziektebeeld nog veel duidelijker, zoo duidelijk, dat we van een gevaarlijke infectie kunnen spreken, gevaarlijk voor een gezond literair leven en ook voor de moreele opvattingen van het lezend publiek. Want aan zulk een analyse van de huwelijksverhoudingen zitten allerlei consequenties vast. Daarover en over verdere gegevens in een volgend artikel.

C. T.

ZENDING EN EVANGELISATIE.

Stockholm en de Zending.

II.

„De Conferentie van Stockholm is een feit van groote beteekenis geweest in de kerkgeschiedenis, dat zeker zijn invloed blijvend zal doen gevoelen. Toen we daar al die afgevaardigden bij elkaar zagen van allerlei kerken van 37 volken uit alle werelddelen, voor het grootste deel menschen van machtigen invloed op het gebied van godsdienst en kerk en wetenschap, kregen we de vaste overtuiging, dat daar iets wezenlijks gebeurde, iets, dat niet maar zoo met een enkelen zin kon worden omschreven, maar in den loop der geschiedenis zich steeds meer zou openbaren.

We kregen zeer sterk den indruk, dat wij midden in den stroom der kerkgeschiedenis stonden, dat een nieuwe periode in de geschiedenis der christelijke kerk was aangebroken, dat het met het isolement der afzonderlijke landskerken gedaan was, die, willen zij niet aan kracht en beteekenis voor het eigen volk verliezen, mede moeten, echter niet als willloze objecten, medegesleurd in een richting, niet zelve gekozen, en met een vaart, niet zelve geregeld, maar als welbewuste leden van het groote geheel, met blijdschap meegaande in den algemeenen gang, begeerig om ook het hare bij te dragen tot versterking van het licht, dat Christus' gemeente moet laten schijnen in de wereld.“

Zoo schreef Prof. Cramer in het „Algemeen Weekblad“ in groote geestdrift. Wij kunnen dat enthousiasme verstaan; het moet ook een geweldig schouwspel zijn geweest, al kan men over doel en streven, beteekenis en vrucht der Conferentie met Prof. Cramer van gevoelen verschillen.

Op de Conferentie werd duidelijk openbaar het streven der kerken naar onderlinge toenadering. Gevoeld werd, dat gescheiden leven nog iets anders is dan in vijandschap leven. In de wereld hebben wij elkander noodig.

Deze eenheidsbeweging is reeds jaren gaande, maar vond in Stockholm een rustpunt. Voor de gevaren, die hier schuilen, mogen wij niet blind zijn; het gaat natuurlijk niet aan, wezenlijke verschillen weg te doezelen, en door de kerkgeschiedenis een streep te halen; maar dit verhindert toch niet, om het goede te waardeeren, dat in het zoeken naar toenadering ligt.

Stockholm's Conferentie is voor de Zending ook in dit zoeken en streven een voorbeeld geweest, en heeft zelfs daadwerkelijk aan deze toenadering meegewerkt.

Niet alsof de samenwerking in de Zending pas bij Stockholm begint.

Het is reeds jarenlang allerwegen gevoeld, dat wij elkanders steun behoeven, ook al is er verschil in uitgangspunt en methode van arbeid. Bij de ontzaglijke taak, die op de kerk des Heeren rust, om het Evangelie aan alle creaturen te prediken, wordt steeds helderder ingezien, dat wij elkander de hand hebben te reiken, en moeten samenwerken, waar dit mogelijk is en niet strijdt met eigen beginselen. Doch samenwerking is heel iets anders dan samenstelling. Men kan gedeeld en gescheiden optrekken in den grooten strijd om de komst van Gods Koninkrijk, en toch met elkander voeling houden.

In Nederland wordt dit verstaan.

De verschillende zendingscorporaties houden ieder jaar in de maand October de Algemeene Nederl. Zendingconferentie, waar Gereformeerden, Hervormden en Lutherschen elkander ontmoeten en spreken. Ook de Zendingstudie-conferenties van Lunteren wijzen op hetzelfde. En vooral het Zendingconsulaat in Oost-Indië geeft een schitterend voorbeeld van zulk een samenwerking. Bij alle verdeeldheid, die er is en helaas ook wel zijn moet, doet zulk een streven het hart goed.

In het buitenland is het niet anders.

De Bremer continentale Zendingconferentie, die van 1866 om de drie of vier jaren samenkomt, toont, dat men in het werk der zending zien wil op hetgeen vereenigt.

Niet minder heeft dit de Wereldzendingsconferentie van Edinburg geleerd in 1910. Het is waar, dat de hooggespannen verwachtingen niet zijn vervuld; ook heeft de wereldoorlog veel bedorven.

Maar de king op he maar heel zelfs in d

Nu, te S en der ze aiting gek

Immers vertegenwo wijze, terw de besprek dige gestal tius, patria getelijken maakt.

Er is, e lijing g elie van 1925; nam dri e en o volger Pho tredende p

Behalve der ortho aartsbissch professoren

Ook moe dat aanwe risch-Nesto oude kerke

Al deze onderscheid uit, dat h werd gestel

Het kan vergadering van het gr de patriarch in zijn eige bij andere de woorden het Grieksc

Hoe dit van het g te zien.

Immers, in de Leva proefde, de leven geest nen en in Mohammeda alle deze p

krachtig ye De gesche zie, Armeni wersteling kerken alda volken. Erke lig was, en maar in gre noegzaamhe gen; de pr zelden verv het leven g hammedaans leden der o

En toch invloed der zoeken en het voor d zijn geweest kunnen verh gelie, om is de de zede Evangelie

Zou het haat en teg Zie, daar holm de 19 ken met de broederhand delijk aanva

Vanwaar wij hierin d God werkt Al geweest. Al zie, Armeni geweest van hammedanen kerk ernstig

En in dez de protestan

In de toek ding in. Er tegenwerking arch Photius ferentie nam woorden ges de toekomst der Hervorm

Deze uitsp arch niet m maken. Op hij te Zürich getwijfeld te op de ortho mee gaat de nieuwe toek

PERS-SCHOUW.

Over artikel 30 K.O.

Artikel 30 K.O. wordt den laatste tijd druk besproken. De kwestie-Geelkerken heeft daartoe aanleiding gegeven, zulks in verband met het feit van de bijeenroeping der a.s. generale synode van Assen. In dat artikel staat: „In meerdere vergaderingen zal men niet handelen, dan 'igene, dat in mindere niet heeft kunnen afgehandeld worden, of, dat tot de Kerken der meerdere vergadering in 'igemeen behoort'. Men meent, dat de zaak-Geelkerken niet op de generale synode komen kan, omdat ze nog niet afgehandeld is in classis en particuliere synode.

Over de vraag, of aan dit artikel gehoorzaamheid betoond is, loopen de meeningen uiteen. Deze week zijn op den akker der kerkelijke pers enkele halmooten te lezen.

Wij nemen eerst de „Westlandsche Kerkbode". Daar herinnert Dr D. J. van Katwijk aan het besluit van Leuwarden, straks naar de Friesche kerken door overname vanwege de classis Leuwarden doorgezonden, waarin de volgende passage voorkomt:

De Raad van de Geref. Kerk van Leuwarden, kennis genomen hebbende van de Acta der laatste gehouden Particuliere Synode van Noord-Holland met de bijlagen, overwegende dat de zaak-Dr Geelkerken bij dit alles in ieder geval niet in overeenstemming met de Kerkenordening ter Generale Synode wordt gebracht, aangezien zij althans nog niet behoort tot de zaken, die naar art. 30 K.O. niet op mindere vergaderingen hebben kunnen afgehandeld worden, besluit:

1e. de Generale Synode in ernstige overweging te geven, de zaak op grond van art. 30 K.O. bij haar nog niet ontvankelijk te verklaren en naar de classis Amsterdam terug te wijzen;

Dr v. Katwijk geeft zijn oordeel over deze resolutie:

Hierin worden juiste lijnen getrokken. Wordt in overeenstemming hiermede gehandeld, dan zal weer worden teruggekeerd tot de Kerkenorde, die voor onze kerken de regelen van het recht bevat, waarnaar gehandeld moet worden; het bij velen gekrenkte rechtsbesef zal bevrediging vinden en de rechtszekerheid zal er door worden bevestigd. Bijzonder moet in dit voorstel worden onderstreept, wat in sub 2 gevraagd wordt: „In deze kwestie geen overijde beslissing te nemen."

Eenigzins meer in vragenden vorm uit Dr J. de Vries van Tilburg zijn bedenkingen in de „Geref. Kerkb. v. Noord-Brabant en Limburg". Hij zegt:

In artikel 30 van onze Kerkenordening wordt gezegd, dat in meerdere vergaderingen zal worden gehandeld over: „Igene dat in mindere niet heeft afgehandeld kunnen worden".

Wat wordt met de laatste zinsrede bedoeld? Volgens de Jansen gaat het hier over zaken, die of uit onmacht, of uit verwaarloozing niet konden worden afgedaan, of wel in geval van appel of hooger beroep. Hier is dus sprake van het recht, dat een mindere vergadering heeft, om, wanneer zij een zaak te moeilijk acht, de hulp in te roepen van een meerdere vergadering.

De vraag is nu of de classis Amsterdam in dat geval verkeerde. Volgens haar eigen uitspraak, gedaan op 11 October 1925 sub 3, is dat twijfelachtig. Zij had het recht Dr J. G. Geelkerken te suspendeeren. Alleen om het belang der zaak heeft ze dat niet gedaan. Niet om de moeilijkheid der zaak, maar om het belang. Zij kon van moeilijkheid eigenlijk niet meer spreken. Immers haar recht was voor haar duidelijk. En of het dan aangaat, dat recht voor eenig belang moet wijken is wat raadselachtig. Nu is hier zeker nalating van rechtsoefening, maar wanneer rechtsuitoefening om belangen wordt nagelaten is het ook mogelijk, dat recht om belangen wordt gehandhaafd. Belang moet voor recht wijken.

Of was er mogelijk eenige onzekerheid en weifeling bij de Classis?

Terwijl tenslotte prof. dr H. H. Kuyper in „De Heraut" aan de zaak een breed artikel wijdt, waaruit twee passages hier mogen volgen:

In de eerste plaats zegt „De Heraut":

Nu zij in de eerste plaats opgemerkt, dat wanneer deze juridische opvatting van Art. 30 juist was, een mindere vergadering, zeg een kerkeraad, ook geen advies zou mogen vragen aan een meerdere vergadering, hoe zij in een moeilijke tuchtquæstie te handelen heeft. Want evenmin als in het wereldlijke recht een lagere rechter een zaak mag overdragen aan een hogere rechter, mag hij ook niet tot hem zeggen: de quæstie is zoo moeilijk, dat ik u om raad kom vragen, hoe ik handelen moet. Zelfs zou, wanneer de „hogere rechter" dit deed, dit als een ernstige rechtsschennis beschouwd worden. Immers, wanneer de veroordeelde in appel ging en de hogere rechter een uitspraak moest doen over dit vonnis, zou hij geen onpartijdige uitspraak kunnen doen, wanneer hij zelf tot dit vonnis geadviseerd had. Het recht van appel zou dan illusoir worden.

Maar ook hier blijkt weer hoe voorzichtig men moet wezen met zulke juridische normen op ons kerkelijk leven toe te passen. Want het komt telkens voor, dat een kerkeraad, die met een tuchtzaak in moeilijkheid zit, aan de Classis om advies vraagt, hoe hij hierin handelen moet, en ons is niet bekend, dat ooit een Classis hierop geantwoord heeft; ge moogt deze zaak niet op de meerdere vergaderingen brengen, maar moet hierin zelf handelen, of ik mag u geen advies geven, omdat ik later bij appel over uw tuchtvonnis uitspraak zal hebben te doen, en het recht van appel daardoor gekrenkt zou worden. Immers het kerkverband dient juist om de kerken elkander van raad en hulp in moeilijkheden te doen dienen.

En in hetzelfde artikel wordt ten slotte nog het volgende opgemerkt:

Ernstiger is dan ook de bedenking, dat, al mag een mindere vergadering de meerdere om advies vragen, in dit speciale geval de Classis Amsterdam daartoe het recht niet had. Immers ze had zelf uitgesproken op grond van het onderteekningsformulier, dat „het recht had Dr Geelkerken te schorsen, omdat hij geweigerd had op de hem gestelde vragen te antwoorden. Het onderteekningsformulier nu zegt, dat een predikant, die dit weigert, eo ipso of ipso facto gesuspendeerd is. De Classis had op haar standpunt dus tot de schorsing moeten overgaan. Maar ze had niet het recht, na dit te hebben uitgesproken, de schorsing achterwege te laten en de zaak in haar geheel naar de Generale Synode ter beslissing te zenden.

Waar deze bedenking bij velen zwaar schijnt te wegen, moge het ons geoorloofd wezen hier mee te deelen, wat onze uitnemende Canonicus Voetius, een man die zeker in ons Gereformeerd Kerkrecht doorkneet was, hierover schrijft. In zijn Pol. Eccl. Pars III pag. 891 behandelt hij een volkomen gelijksoortig geval. Wanneer een Kerkeraad besloten heeft een gemeentelid te excommuniceren en dit besluit aan de gemeente heeft meegedeeld, maar na de bekendmaking vele, ja bijna alle gemeenteliden zich daartegen verzetten, zoodat, wanneer de Kerkeraad de excommunicatie doorzet, het gevolg zou wezen of althans de vrees bestaat, dat er een scheuring in de gemeente zou ontstaan, hoe heeft de Kerkeraad, vraagt Voetius, dan te handelen? Ik zou, geeft hij daarop ten antwoord, er niets ongerijds in vinden, dat de Kerkeraad in plaats van dan toch met de excommunicatie door te gaan, de geheele zaak (totum hanc causam) naar de Classis en door de Classis naar de Synode overbracht; opdat door haar advies of besluit zal worden uitgemaakt, of de excommunicatie zal worden uitgesteld, dan wel voltrokken.

Onze lezers hebben voorloopig weer genoeg ter overpeinzing. Zooeven trof het mij, dat in de laatste uitgave der kerkenorde artikel 30 behoort tot die artikelen, waarbij geen nadere synodale besluiten en commentaren behoeven te worden afgedrukt. Misschien zal dat in den loop der tijden ook nog moeten veranderen.

De groote of de kleine s.

Het debat over de kwesties, die in het aanhangige proces ter sprake kwamen, heeft, zooals onze lezers weten, ook naar voren gebracht de vraag naar de opinie van Dr A. Kuyper. Met name over de „Slang" of „slang" in het paradijs. In de „Overt. Kerkbode" heeft „X" (hoofdletter) geschreven over een citaat uit „De Engelen Gods": zijn artikel behoefde hier niet ter sprake te komen, omdat het reeds in „kerkelijk leven" was besproken. Maar sedert ook de meening van prof. Ridderbos werd uitgesproken, kreeg de zaak meer algemeen belang. Wij halen daarom een deel aan van een aan deze citatie gewijd artikel van prof. Kuyper in „De Heraut":

Het hoofdargument van X is, dat Dr A. Kuyper in dit citaat het woord Slang met een hoofdletter schrijft en men hoofdletters in den regel niet bij soortnamen, maar bij eigennamen gebruikt. Hieruit nu zou blijken, dat Dr A. Kuyper bij deze Slang in het Paradijs niet aan het dier dacht, want dieren zijn geen personen en hebben geen eigennamen, maar aan een persoonlijk wezen, dus aan Satan. De naam Slang zou hier de symbolische aanduiding van Satan wezen. Ook al zouden we hier tegen kunnen opmerken, dat men op het gebruik van hoofdletters bij Dr A. Kuyper niet te spoedig een betoog moet bouwen, daar hij zeer willekeurig met het gebruik daarvan omspringt (op blz. 51 schrijft hij schepping, op blz. 95 Schepping; op blz. 52 beeld Gods, op blz. 97 Beeld Gods; op blz. 223 Vorstelijke Engel, op blz. 225 vorstelijke engel) toch stemmen we hem gaarne toe, dat Dr A. Kuyper hier, in dit citaat, en ook wel elders met opzet Slang met een hoofdletter schrijft, om daarmee Satan aan te duiden als den Verzoeker (bijv. blz. 210) en slang met een kleine letter als van het dier sprake is. In het begin van dit citaat wordt daarom voortdurend Slang geschreven, omdat Dr A. Kuyper duidelijk wil doen uitkomen, dat met de Slang bedoeld is „de sluwe persoon, die de zonde in den mensch inbracht", d.i. Satan, terwijl aan het slot gesproken wordt van de slang met een kleine letter, omdat hier bedoeld wordt het dier, waarin Satan kroop. Wanneer X uit het gebruik van dit Slang met een hoofdletter echter afleidt, dat Dr A. Kuyper dus te kennen wilde geven, dat er geen werkelijke slang zou geweest zijn, waarvan Satan zich bediend heeft, dan gaat deze conclusie niet alleen veel te ver (Dr Kuyper verklaarde immers zelf deze vraag toen nog onbeslist te laten) maar dan kan uit de Engelen Gods het tegendeel bewezen worden. X zelf zal ons hiervoor het argument leveren. Indien, zegt hij, Dr Kuyper geschreven had: een slang (met kleine letter) heeft tot Eva gesproken, dan „zou het geheele door ons geleverde betoog zonder zijn zijn geweest". Het is voor X te betreuren, dat hij niet heeft nageslagen, wat Dr Kuyper negen bladzijden te voren schreef, want hier, waar Dr Kuyper het eveneens heeft over het Paradijs-verhaal, zegt hij letterlijk: „Wat de slang (met een kleine letter) tot Eva sprak, was een spreken van Satan".

Wij zijn dankbaarder dan ooit, dat het hebreuwsch en ook het grieksch geen hoofdletters schreef in de handschriften van den bijbel. Het zou enkele eeuwen kerkgeschiedenis gescheeld hebben.

Mocht iemand daaraan twijfelen, dan leze hij het groote gewicht, dat ook „De Wekker" aan deze kwestie hecht. Docent v. d. Schuit, die in deze dagen merkwaardige overeenkomst in denken toont met dr Geelkerken (hoe ter wereld is anders zijn geschrift te verklaren, zonder hem te blameeren vanwege den lust tot gevisch in troebel water of anderszins, vanwege den moed om dingen te peilen, die hij niet heeft kunnen peilen bij gebrek aan gegevens?) Doc. v. d. Schuit schrijft:

Maar het sterkste staaltje leest men op bladzijde 48. Dr Geelkerken en zijn medestrijders hebben zich ook beroepen op een passage uit Dr Kuyper's „de

Maar de gedachte van internationale samenwerking op het gebied der zending is niet ondergegaan, maar heeft zich weten te handhaven en breekt zelfs in den laatste tijd weer meer baan.

Nu, te Stockholm is de samenwerking der kerken en der zendingscorporaties op treffende wijze tot uiting gekomen.

Immers waren daar ook de Oostersche kerken vertegenwoordigd, en dat wel op zeer uitnemende wijze, terwijl zij als volkomen gelijkgesteld aan de besprekingen deelnamen. Vooral de eerbiedwaardige gestalte van den tachtigjarigen grijsaard Photius, patriarch van Alexandrië, moet een onvergetelijken indruk op alle aanwezigen hebben gemaakt.

Er is, en niet geheel ten onrechte, een vergelijking getrokken tusschen het oeconomisch concilie van Nicea van 325 en deze Conferentie van 1925; nam toen de groote Athanasius van Alexandrië een overwegende plaats in, nu was zijn opvolger Photius een van de meest op den voorgrond tredende persoonlijkheden.

Behalve hem waren nog 18 vertegenwoordigers der orthodoxe richting aanwezig, metropoliten, aartsbisschoppen, bisschoppen, archimandriten, en professoren.

Ook moet het bijzonder hebben geïnteresseerd, dat aanwezig was de aartsbischop van de Syrisch-Nestoriaansche kerk, voortgekomen uit het oude kerkelijke geslacht van Kotschannes.

Al deze orthodoxe prelaten werden met groote onderscheiding behandeld, en het kwam telkens uit, dat hun tegenwoordigheid op grooten prijs werd gesteld.

Het kan niet anders, of het moet de groote vergadering hebben getroffen, toen bij gelegenheid van het groote slotfeest in den Dom van Upsala de patriarch Photius de geloofsbelijdenis van Nicea in zijn eigen Grieksche moedertaal aflegde, of ook bij andere gelegenheden de menigte zeggende met de woorden van den oorspronkelijken tekst van het Grieksche Nieuwe Testament.

Hoe dit alles nu voor den arbeid der Zending van het grootste gewicht is, is niet moeilijk in te zien.

Immers, de Protestantische zending, met name in de Levant, heeft meer dan honderd jaren beproefd, de orthodoxe kerken te naderen, op hun leven geestelijk verheffenden invloed uit te oefenen en in vereeniging met hen de heidenen en Mohammedanen voor Christus te winnen. Maar alle deze pogingen mislukten, ja stuitten zelfs op krachtig yerzet.

De geschiedenis der zending in Rusland, Perzië, Armenië en Klein-Azië leert ons, dat de groote worsteling meermalen meer tegen de eeuwenoude kerken aldaar ging, dan tegen de niet-christelijke volken. Erkend moet, dat de zending wel gewillig was, en steeds aanraking met die kerken zocht; maar in groote bekrompenheid en treurige zelfgenoegzaamheid, werd de uitgestrekte hand afgeslagen; de protestantische zendelingen werden niet zelden vervolgd, en ook wel door sluipmoord om het leven gebracht. Dat geschiedde niet door Mohammedaansche fanatici, doch door Christenen, leden der orthodoxe kerken.

En toch hadden deze kerken den geestelijken invloed der zending zoo noodig, geestelijk ingezonden en versteend als zij waren! En ook zou het voor de zending van zoo groote beteekenis zijn geweest, indien zij die orthodoxe kerken had kunnen verheffen en bezielen met het zuivere Evangelie, om in samenwerking dan met die kerken, die de zeden en gewoonten zoo goed kenden, het Evangelie de wereld in te dragen!

Zou het nog ooit zoover komen? Zou nimmer die haat en tegenstand ophouden?

Zie, daar verschijnen in de vergadering te Stockholm de 19 vertegenwoordigers der orthodoxe kerken met den patriarch Photius aan het hoofd. De broederhand, reeds lang uitgestoken, wordt eindelijk aanvaard.

Vanwaar die verandering? Zeer zeker merken wij hierin de werking van Gods Geest op, maar God werkt middellijk. En dat middel is vreeselijk geweest. Al de orthodoxe kerken van Rusland, Perzië, Armenië en Klein-Azië zijn in den smeltkroes geweest van vervolging door bolsjewieken en Mohammedanen, zoodat zelfs het bestaan van menige kerk ernstig bedreigd is.

En in dezen nood is de toevlucht genomen tot de protestantische kerken en de zending.

In de toekomst treedt een geheel andere verhouding in. Er zal samenwerking zijn in plaats van tegenwerking, vrucht van bitteren haat. De patriarch Photius heeft op den laatste dag der Conferentie namens de geheele orthodoxe richting deze woorden gesproken: dat de orthodoxe kerken in de toekomst hun steun zouden zoeken bij de kerken der Hervorming!

Deze uitspraak is een belofte. Zelf kan de patriarch niet meehelpen, om deze belofte waar te maken. Op den terugkeer naar zijn vaderland is hij te Zürich gestorven. Maar er behoeft niet aan getwijfeld te worden, of de zending zal voortaan op de orthodoxe kerken mogen rekenen; en daarmee gaat de zending in de genoemde landen een nieuwe toekomst tegen.

J. D. W.

htst gezegd,

we boeken len, en niet heftige ver lie in onze als de beide iet nieuwste romans van ziektebeeld we van een aarlijk voor de moreele unt aan zulk ingen zitten en over ver-

C. T.

E.

en feit van eschiedenis, n gevoelen. i bij elkaar ken uit alle nschen van godsdienst vaste over-eurde, iets, n kon wor-ler geschie-

wij midden tonden, dat s der chris-et met het ken gedaan i beteekenis oeten, ech-geleurd in een vaart-vuste leden meegaande ok het hare t licht, dat jnen in de meen/Week-en dat en- en geweldig over doet Conferentie hillen. penbaar het toenadering, i iets anders reld hebben

ren gaande, it. Voor de i niet blind zenlijke ver-kerkgeschiede-verbindert ren, dat in

Zending ook ld geweest, toenadering

Zending pas

gevoeld, dat is er ver-arbeid. Bij des Heeren ren te pre-en, dat wij en moeten niet strijdt king is heel kan gedeeld en strijd om i met elkan-

ies houden Algemeene formeerden, ontmoeten erenties van ral het Zen-schitterend ng. Bij alle ok wel zijn goed.

fers. ferentie, die samenkomt, ing zien wil

ndingsconf-e-let is waar, niet zijn ver-bedorven.